

**Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä matalan sosio-
ekonomisen aseman taustan omaavien lasten huomioimi-
sesta varhaiskasvatuksessa**

Aku Järvelä

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma

Kevätlukukausi 2024

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Järvelä, Aku. 2024. Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavien lasten huomioimisesta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 36 sivua.

Tässä kandidaatintutkielmassa tutkittiin, kuinka varhaiskasvatuksen opettajille näyttäytyy lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta sekä kuinka varhaiskasvatuksen opettajat huomioivat varhaiskasvatuksessa matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia.

Tutkimus oli laadullinen tutkimus sisältäen piirteitä fenomenografisesta tutkimuksesta. Tutkimusaineisto kerättiin kyselynä, joka sisälsi kolme kysymystä. Tutkimusaineistossa oli mukana 14 varhaiskasvatuksen opettajaa. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tutkimuksen perusteella varhaiskasvatuksen opettajille lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta näyttäytyi lasten omaisuudesta tehtyjen havaintojen, perheen arkirytmien epäsäännöllisyyden sekä lapsen kertoman kokemuksen perusteella. Tulosten perusteella varhaiskasvatuksen opettajat huomioivat matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia lainaamalla ja lahjoittamalla esineitä, tekemällä yhteistyötä ja antamalla yleistä tukea. Lapsen hyvinvointia ja oppimista voidaan huomioida myös tukemalla lapsen perhettä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen opettaja, matala sosioekonominen asema, lapsuus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	5
2 LAPSUUS MATALAN SOSIOEKONOMISEN ASEMAN TAUSTAN PERHEISSÄ JA LAPSUUDEN VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖ	7
2.1 Lapsuus matalan sosioekonomisen aseman taustan perheissä	8
2.1.1 Perheen matalan sosioekonomisen aseman yhteys lapsen oppimiseen.....	8
2.1.2 Perheen matalan sosioekonomisen aseman yhteys lapsen liikkumiseen.....	10
2.2 Lapsen matalan sosioekonomisen aseman taustan merkitys varhaiskasvatusympäristössä	11
2.3 Varhaiskasvatuksen opettajan huomiointi matalan sosioekonomisen aseman taustan lapsille	12
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	14
3.2 Tutkimuksen lähestymistapa.....	14
3.3 Tutkimukseen osallistujat	15
3.4 Tutkimusaineiston keruu	16
3.5 Aineiston analyysi.....	17
3.6 Eettiset ratkaisut.....	19
4 TULOKSET	20
4.1 Lapsen matalan sosioekonomisen aseman näyttäytyminen varhaiskasvatuksen opettajille.....	20
4.2 Matalan sosioekonomisen aseman lasten huomiointi varhaiskasvatuksessa	23

5	POHDINTA	26
	5.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	26
	5.2 Tutkimuksen luotettavuus	30
	5.3 Jatkotutkimusaiheet.....	31
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua tulee tukea ja kehittää riippumatta henkilöön liittyvistä taustoista. Varhaiskasvatuksen rooli on keskeinen tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kasvuympäristön luomisessa. On tärkeää tutkia, kuinka lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta ilmenee varhaiskasvatuksessa, jotta voidaan löytää oikeat tavat lisätä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Tämä tutkimus keskittyy tarkastelemaan varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ja käytäntöjä matalan sosioekonomisen taustan omaavien lasten huomioimisessa varhaiskasvatuksessa.

Lapsen sosioekonomisen aseman tausta koostuu perheen tuloista, ammatista, asemasta työelämässä, omaisuudesta ja perherakenteesta (Lehto ym., 2009). Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että lapsen perheen sosioekonominen asema on yhteydessä hänen kasvunsa ja kehityksensä tukemiseen varhaiskasvatuksessa (Bernelius & Huilla, 2021). Tämä on ollut yhteydessä lapsen oppimiseen ja hyvinvointiin varhaiskasvatuksessa, erityisesti kun otetaan huomioon, että taloudellisesti alhaisemmista taustoista tulevilla lapsilla saattaa olla vähemmän resursseja kotona (Aunola ym., 2019, s. 148–149; Nieto, 2010). Näin ollen lasten lähtökohdat varhaiskasvatuksessa ovat erilaiset ja toiset lapset saattavat tarvita enemmän tukea oppimiseen ja kehitykseen. Lisäksi opettajien asenteet ja odotukset voivat vaikuttaa siihen, miten he kohtaavat ja huomioivat matalan sosioekonomisen aseman lapsia varhaiskasvatuksessa (Vepsäläisen ym., 2023).

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat varhaiskasvatuksen opettajat, joiden rooli on keskeinen varhaiskasvatuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä. Tutkimus hyödyntää laadullista tutkimusmenetelmää, jossa aineisto on kerätty kyselyllä varhaiskasvatuksen opettajilta. Kyselyn avulla pyritään selvittämään opettajien näkemyksiä matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavien lasten kohtaamisesta ja huomioimisesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa pyritään vastaamaan keskeisiin kysymyksiin siitä, kuinka lapsen perheen

matala sosioekonominen asema ilmenee varhaiskasvatuksen opettajille ja miten opettajat huomioivat tämän varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on syventää ymmärrystä siitä, miten varhaiskasvatuksen opettajat voivat tehokkaasti huomioida matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen näkökulmana on pyrkiä ymmärtämään, miten varhaiskasvatuksen opettajat huomioivat matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia sekä millaisia haasteita ja mahdollisuuksia he kohtaavat tässä työssä. Lisäksi pyritään tuomaan esille keinoja ja käytäntöjä, joilla varhaiskasvatuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta voidaan edistää käytännön tasolla.

2 LAPSUUS MATALAN SOSIOEKONOMISEN ASEMAN TAUSTAN PERHEISSÄ JA LAPSUUDEN VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖ

Matalan sosioekonomisen aseman määrittäminen Suomessa on haastavaa (Penttinen, 2012, s. 133). Aikuisen ihmisen sosioekonominen asema voidaan määritellä kahden voimavaran avulla, jotka ovat aineellinen ja henkinen voimavara. Aineellisiin voimavaroihin kuuluvat tulot ja omaisuus. Henkisiin voimavaroihin kuuluvat koulutus, ammatti ja asema työelämässä. Nämä ovat yhteydessä hyvinvointiin, terveyteen ja elämänlaatuun. (Lehto ym., 2009.) Sosioekonomiset taustat ovat säilyneet näihin päiviin asti globaalisti (Norley, 2023). Matalan sosioekonomisen aseman aikuisella ihmisellä on vähän taloudellisia tuloja ja omaisuutta. Yleensä myös koulutus ja asema työelämässä ovat matalia. (Lehto ym., 2009.)

Perheen sosioekonominen asema koostuu huoltajien taloudellisesta pääomasta, vanhempien koulutuksesta, sosiaalisesta pääomasta ja perherakenteesta (Rantala & Uotinen, 2021; Lehto ym., 2009). Sosiaalinen ja taloudellinen pääoma ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa (Kajanoja, 2002, s. 195). Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sosiaalisia suhteita ja kontakteja sekä taitoa toimia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Perheen taloudellisella pääomalla tarkoitetaan perheen käytettävissä olevaa varallisuutta. (Liljander, 2012, s. 143.)

Yhteiskunta tukee useasti alhaisen varallisuuden perheitä taloudellisesti (Chaudry & Sandstrom, 2020). Suomessa esimerkiksi kaikilla lapsilla on lakisääteinen oikeus kuntien tuottamaan varhaiskasvatukseen ja neuvolaan (Ruutiainen, 2022; Aunola ym., 2019, s. 149). Suomessa lapsiperheiden taloudellinen ja maantieteellinen eriarvoisuus on kuitenkin kasvanut 2000-luvulla (Mykkänen & Book, 2017, s. 80; Ahonen ym., 2021).

2.1 Lapsuus matalan sosioekonomisen aseman taustan perheissä

Lapsilla ei itsessään ole sosioekonomista asemaa, koska heidän sosioekonominen asemansa kehittyy vasta myöhemmin (Lehto ym., 2009). Tästä syystä tässä tutkimuksessa puhutaan matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavista lapsista. Kuitenkin tutkimusten mukaan vanhempien matala sosioekonominen asema on yhteydessä lasten tulevaan sosioekonomiseen asemaan, sillä vanhempien elintavat ovat useasti yhteydessä lasten elintapoihin (Lehto ym., 2009).

Voidaan siis pohtia, miten matalan sosioekonomisen aseman tausta ilmenee lapsissa. Suomessa vanhempien matalalla sosioekonomisella asemalla ei ole yhtä merkittävä yhteys lasten oppimiseen kuin muualla maailmassa, koska yhteiskunnallinen tuki matalan sosioekonomisen aseman perheille on laajempaa kuin muualla. Korkeamman sosioekonomisen aseman perheillä on kuitenkin enemmän oppimiseen tarjottavia fyysisiä ja henkisiä resursseja annettavana kotonaan. (Aunola ym., 2019, s. 148–149.) Matalassa sosioekonomisessa asemassa olevat perheet asuvat yleensä samalla maantieteellisellä alueella. Tällaisilla alueilla oppimisen taso voi eriarvoistua varhaiskasvatuksen yksiköissä. Eriarvoistuminen johtuu siitä, että matalan sosioekonomisen aseman alueilla varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt eivät ole yhtä laadukkaita resurssien suhteen, mikä voi olla yhteydessä oppimisvaikeuksiin. (Ahonen ym., 2021.) Suomessa matalan sosioekonomisen alueen päiväkodeissa on keskimääräistä vähemmän resursseja, joka on yhteydessä varhaiskasvatuksen laadun heikkenemiseen (Bernelius & Huilla, 2021).

2.1.1 Perheen matalan sosioekonomisen aseman yhteys lapsen oppimiseen

Lapsen perheen matala sosioekonominen asema on yksi olennainen riskitekijä lapsen oppimisvaikeuksille ja syrjäytymiselle. Alhainen taloudellinen tilanne aiheuttaa vanhemmissa usein stressiä. Tämän takia vanhemmat eivät välttämättä ole kykeneväisiä huomioimaan lapsen tarpeita oppimisessa tai hyvinvoinnissa. (Aunola ym., 2019; Kajanoja 2002, s. 187.)

Matalan sosioekonomisen aseman perheissä opiskellaan yleensä vähemmän vapaa-ajalla (Norley, 2023). Lisäksi vanhemmat eivät kykene huomioimaan lasta yhtä paljon silloin, kun vanhempien sosioekonominen asema on matala (Eerola-Pennanen & Turja, 2017, s. 200). Syyksi näille on esitetty pienet sosiaaliset ja taloudelliset resurssit. Matalan sosioekonomisen aseman perheissä on yleensä asetettu alhaisempi saavutustaso lapsen oppimiselle. (Nieto, 2010.) Tämän on puolestaan huomattu heikentävän lasten oppimista silloin, kun lapselta ei odoteta hyviä oppimistuloksia (Eerola-Pennanen & Turja, 2017, s. 200).

Perheen matala sosioekonominen asema on yhteydessä lapsen kielellisiin haasteisiin ja sanavarastoon (Norley, 2023). Lapset omaksuvat ja oppivat vanhempien tavan käyttää kieltä. Vanhempien käyttämä kieli perustuu heidän omaan taustaansa sekä elämäkokemuksensa, ja tämä on yhteydessä lasten käyttämään kieleen. (Penttinen, 2012, s. 113.) Matalan sosioekonomisen aseman perheissä ilmenee useammin kielioppi- ja lausumisvirheitä, mikä lisää riskiä lapsen kielellisiin virheisiin (Norley, 2023). Lasten kielellisten ongelmien on havaittu heikentävän heidän kouluvalmiuksiaan (Dennis ym., 2023). Lisäksi lapsen kielelliset haasteet vaikeuttavat lasten sosiaalisia taitoja, jotka ovat tutkimusten perusteella matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavilla lapsilla matalammat (Ren ym., 2021).

Perheen matala sosioekonominen asema on yhteydessä lapsen matemaattisiin haasteisiin (Ren ym., 2021). Matemaattiset vaikeudet voivat johtua siitä, että lapset altistuvat vähemmän numeroille ja matemaattisille laskuille. Matalan sosioekonomisen aseman perheissä on esimerkiksi yleensä vähemmän tarjolla lapsille esineitä, joista he voivat numeroita tai laskuja nähdä. (Short & McLean, 2023; Aunola ym., 2019, s. 148–149).

Kokonaisuutena Perry ja McConney (2010) pitävät perheen matalaa sosioekonomista asemaa suurimpana syynä oppimisvaikeuksille. Toisaalta Ahonen ja kumppanit (2021) kertovat oppimisvaikeuksiin olevan paljon muitakin syitä, kuten esimerkiksi lapsesta riippumattomat oppimisresurssit koulussa tai varhaiskasvatuksessa. Kuitenkaan matalaa sosioekonomista taustaa ei voida irrottaa oppimisesta yksittäisenä tekijänä, vaan monesti matalan sosioekonomisen taustan

lisäksi on huomioitava esimerkiksi etninen tausta (Norley, 2023). On tutkittu myös, että lapsen perheen sisäiset vuorovaikutussuhteet ovat tärkeämpiä lapsen oppimisen tukemisessa kuin perheen sosioekonominen asema (Aunola ym., 2019, s. 148–149)

2.1.2 Perheen matalan sosioekonomisen aseman yhteys lapsen liikkumiseen

Matalan sosioekonomisen aseman perheissä harrastetaan vähemmän liikuntaa sekä vietetään vähemmän aikaa luonnossa vapaa-ajalla. Tämä aiheuttaa yleensä ahdistusta ja stressiä matalan sosioekonomisen aseman perheissä. Luonnossa liikkuminen vähentää lasten stressiä, parantaa mielenterveyttä sekä tukee lasten kokonaisvaltaista kehitystä. Lapsen liikunnan harrastaminen jää kokonaisuutena vähemmälle, kun perhe on matalassa sosioekonomisessa asemassa. (Butcher ym., 2023.)

Liikunnan puute matalan sosioekonomisen aseman perheillä on yhteydessä paikallaanoloon, jolla tarkoitetaan sitä, että perheet viettävät aikaa kotona paikallaan (Vepsäläinen ym., 2023). Paikallaanolo on yhteydessä siihen, että matalan sosioekonomisen aseman perheissä käytetään kotona viihde-elektroniikkaa liikkumisen sijaan. Tutkimusten mukaan viihde-elektroniikan ostaminen liikuntavälineiden sijaan on yleistä matalassa sosioekonomisessa asemassa olevissa perheissä, eikä mahdollisia viihde-elektroniikan välineitä käytetä liikkumiseen. (Soini & Sääkslahti, 2017, s. 141.) Onkin yleisempää matalan sosioekonomisen aseman perheissä, ettei kotona ole tarjolla liikuntavälineitä kuten esimerkiksi polkupyöriä, suksia, luistimia tai palloja. Tämän vuoksi lapsilla ei ole vapaa-ajalla mahdollisuuksia harjoitella motorisia tai fyysisiä taitoja. (Soini & Sääkslahti, 2017, s. 139–140.)

2.2 Lapsen matalan sosioekonomisen aseman taustan merkitys varhaiskasvatusympäristössä

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on olla sosiaalisesti oikeudenmukaista, ja tämän takia lapsen taloudellinen ja sosiaalinen tausta eivät saa vaikuttaa lapsen saamaan huomioon varhaiskasvatuksessa (Eerola-Pennanen & Turja 2017, s. 197). Lapsen omalla taloudellisella pääomalla ei ole merkittävää roolia varhaiskasvatuksessa, sillä lapset eivät itse kykene hyödyntämään taloudellista pääomaa. Tämä johtuu siitä, että lapset eivät osaa käyttää taloudellista pääomaa, vaikka heillä olisikin sellaista. (Vuorisalo, 2013, s. 27.)

Toisaalta voidaan sanoa, että vanhempien taloudellisella ja sosiaalisella pääomalla on selkeä rooli varhaiskasvatuksen eriarvoisuudessa, vaikka varhaiskasvatus onkin tarkoituksella rakennettu sellaiseksi, jossa perheen sosioekonomisella asemalla ei olisi merkitystä (Mykkänen & Böök, 2017, s. 81). Huoltajien taloudellisella ja sosiaalisella pääomalla lapset voivat saada päiväkodissa muilta lapsilta ja työntekijöiltä kulttuurillista pääomaa. Kulttuurillista pääomaa saadaan, kun lapsella on huoltajien taloudellisen pääoman ansiosta mahdollisuus saada erilaisia esineitä, kuten leluja tai vaatteita, jotka tuovat lapselle huomiota varhaiskasvatuksessa. (Vuorisalo, 2013, s. 27.) Myös Mykkänen ja Böök (2017, s. 80–81) huomauttavat, että lapsiperheiden matala sosioekonominen asema näkyy päiväkodissa yleensä konkreettisina tavaroina. On kuitenkin huomioitava, että pelkästään lelut tai vaatteet eivät itsessään tuo huomiota lapselle, vaan olennaista on se, kuinka he saavat tuotua kyseiset resurssit esille varhaiskasvatuksessa (Vuorisalo, 2013, s. 174).

Todennäköisyys joutua kiusaamisen uhriksi kasvaa, kun lapsen kulttuurillinen pääoma on pieni (Mykkänen & Böök, 2017, s. 80–81). Tällöin varhaiskasvatuksen opettajan rooli korostuu, sillä opettajan tulee puuttua välittömästi kiusaamiseen ja pyrkiä huomioimaan kiusattua lasta. On kuitenkin todennäköisempää, että lapsi saa päiväkodissa vähemmän huomiota, kun lapsen perhe on sosioekonomisesti matalassa asemassa. Tämä näkyy varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuuden vähyytenä. (Vepsäläinen ym., 2023.)

Kokonaisuutena tarkasteltuna varhaiskasvatuksessa ei tarjota riittävästi elementtejä sosioekonomisen tasa-arvon toteutumiseksi (Paananen ym., 2019). Varhaiskasvatuksen heikko laatu vaikeuttaa erityisesti matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavien lasten oppimista ja hyvinvointia (Chaudry & Sandstrom, 2020).

2.3 Varhaiskasvatuksen opettajan huomiointi matalan sosioekonomisen aseman taustan lapsille

Kuten jo aiemmin mainittiin, on vanhempien matala sosioekonominen asema yhteydessä lasten oppimisvaikeuksiin, ja se voi synnyttää kuilun oppimiserossa. Tätä sosioekonomisista syistä syntynyttä kuilua oppimiserossa voidaan pienentää opettajan pedagogisen osaamisen avulla, sillä varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen osaaminen auttaa lapsen sosiaalista ja älyllistä kehitystä (Ruuskanen, 2002, s. 191). Tämä vaatii ammattitaitoa varhaiskasvatuksen opettajilta, sillä Eerola-Pennanen ja Turjan (2017, s. 200) mukaan varhaiskasvatuksen opettajat asettavat usein matalan sosioekonomisen aseman taustan omaaville lapsille alemmat odotukset oppimisen suhteen kuin muille lapsille. Varhaiskasvatuksen opettajan alhaiset tavoitteet ovat yhteydessä siihen, että lapsi oppii vähemmän (Eerola-Pennanen & Turja, 2017, s. 197).

Oppimisen tukemiselle tärkeää on varhaiskasvatuksessa käytettävät tavarat, henkilökunta sekä fyysinen ja sosiaalinen ympäristö (Chaudry & Sandstrom, 2020). Varhaiskasvatuksen opettajan työnkuvaan kuuluu olennaisesti luoda hyvä ja osaava oppimisympäristö, jotta yhdenvertaisuus lisääntyisi päiväkodissa (Eerola-Pennanen & Turja, 2017, s. 200–201). Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävä varhaiskasvatuksessa on luoda toimivat lapsiryhmät, sillä oppiminen tapahtuu ryhmässä. Oppimiselle olennaista on se, millainen ryhmä on. Matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavat lapset hyötyvät eniten pienemmistä ryhmistä, sillä pienryhmissä he kykenisivät parhaiten oppimaan. (Ahonen ym., 2021.)

Varhaiskasvatuksen opettajan työnkuvaan kuuluu lasten tukimuotojen suunnittelu (Turja, 2017, s. 145). Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on tunnistaa, minkälaisia tukimuotoja matalan sosioekonomisen aseman taustan omaava lapsi tarvitsee. Matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavien lasten kielellisiä haasteita voi huomioida siten, että korjaa jatkuvasti lapsen puhetta, mikäli lapsi sanoo kielioppi- tai lausumisvirheen (Norley, 2023).

Lasten osallisuutta päiväkodissa kyetään huomioimaan tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia erilaisiin esineisiin ja asioihin (Ylikörkkö, 2022). Myös Eerola-Pennanen ja Turja (2017, s. 197) mainitsevat, että varhaiskasvatuksessa on oltava lapsille erilaisia resursseja, jotka ovat lapselle välttämättömiä. Tällaisia resursseja ovat esimerkiksi vaatteet ja ruoka. On tutkittu, että matalan sosioekonomisen aseman perheissä on yleisempää epäterveellisen ruoan syöminen (Norley, 2023). Tämän takia varhaiskasvatuksessa on tärkeää, jotta jokainen lapsi saa terveellisen ruoan päivittäin.

Lasten osallisuutta voidaan tukea päiväkodissa kysymällä lapsilta, että mitä he haluavat ja tarvitsevat (Davis & Dunn, 2022). Aiemmin mainittiin, että matalan sosioekonomisen aseman perheissä harrastetaan liikuntaa vähemmän liikuntavälineiden puutteiden takia. Tämän takia varhaiskasvatuksessa tulisi olla tarjolla lapsille liikuntavälineitä tarjolla, joita he saavat tarpeen vaatiessa käyttää päiväkodissa (Soini & Sääkslahti, 2017, s. 138–140).

Lasten huomioimisen lisäksi on tärkeää huomioida perheitä (Rantala & Uotinen, 2021). Varhaiskasvatuksen opettaja voi huomioida matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia kannustamalla heidän perheitään saapumalla kävelemällä tai pyöräilemällä päiväkotiin auton sijaan (Soini & Sääkslahti, 2017, s. 139). Kielellisiin haasteisiin varhaiskasvatuksen opettaja voi kannustaa huoltajia lukemaan lasten kanssa kirjoja kotona (Aunola ym., 2019, s. 150).

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kerrotaan, kuinka tutkimus on toteutettu. Luvussa kerrotaan tutkimuskysymykset, tutkimuksen lähestymistapa, tutkimuksen osallistujat ja aineistonkeruumenetelmä. Tämän jälkeen perustellaan, miksi valittiin kyseinen aineiston analyysin toteuttaminen ja kerrotaan eettisistä ratkaisuista.

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä siitä, kuinka he voivat huomioida matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, miten varhaiskasvatuksen opettajat pyrkivät lisäämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaisesti riippumatta lapsen perheen sosioekonomisesta taustasta.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka varhaiskasvatuksen opettajat kuvaavat lapsen matalan sosioekonomisen aseman taustan ilmenemistä varhaiskasvatuksessa?
2. Miten varhaiskasvatuksen opettajat huomioivat matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia?

3.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Tutkimus oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään sekä selittämään ilmiöitä (Tuomi & Sarajarvi, 2009, s. 28). Laadullinen tutkimus etenee tapahtumasarjana, joissa tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavaa aineistoa jokaisessa tutkimuksen vaiheessa (Kiviniemi, 2015). Laadullinen tutkimus ei pyri yleistyttävyyteen, ja tämän takia osallistujien määrä ei tarvitse olla iso (Tuomi & Sarajarvi, 2009, s. 85).

Tämä tutkimuksen lähestymistapa sisältää piirteitä fenomenografisesta tutkimuksesta. Fenomenografinen tutkimus pyrkii ymmärtämään ja kuvailemaan yksilöiden omia merkityksiä sekä kokemuksia (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 34). Fenomenografisessa tutkimuksessa ymmärretään ihmisten kokemusten sekä käsitysten olevan tietyistä ilmiöistä erilaisia. Fenomenografisessa tutkimuksessa oletetaan, että on olemassa rajallinen määrä tapoja käsittää tai kokea erilaisia ilmiöitä (Kettunen ym., 2021). Tämän tutkimusotteen avulla pyrin löytämään varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä siitä, kuinka matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia tulisi huomioida varhaiskasvatuksessa.

3.3 Tutkimukseen osallistujat

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää valita tiedonantajat hyvin ja perustellusti (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 85–86). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) mainitaan, että mahdollisen tuen järjestäminen on varhaiskasvatuksen järjestäjän vastuulla. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa yleensä sitä, että järjestäjä on varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja. Tutkimuksen osallistujat ovat varhaiskasvatuksen opettajia. Laadulliselle tutkimukselle tärkeää on se, että tutkittavat ymmärtävät ilmiötä mahdollisimman hyvin ja heillä olisi tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon kokemusta (Tuomi & Sarajärvi, s. 85). Tämän takia kysyttiin käsityksiä huomioimisesta varhaiskasvatuksen opettajilta. Osallistujien koulutustaustaa ei kysytty, joten ei ollut merkitystä, olivatko he yliopistokoulutuksen saaneita varhaiskasvatuksen opettajia vai ammattikorkeakoulussa opiskelleita varhaiskasvatuksen sosionomeja.

Tutkimukseen osallistui 14 varhaiskasvatuksen opettajaa. Kysely oli vapaaehtoinen, ja vastatessaan kyselyyn varhaiskasvatuksen opettajat antoivat luvan käyttää vastauksia kandidaatintutkielmaan. Tutkimuksessa ei kerätty henkilötietoja, kuten vastaajien ikää, kokemusta työelämästä tai asuinpaikkaa. Kysely ja tietosuojailmoitus (Liite 1) lähetettiin kahden eri varhaiskasvatuksen Facebook-ryhmän jäsenille.

3.4 Tutkimusaineiston keruu

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä aineistonkeruutapoja ovat muun muassa haastattelut sekä kyselyt (Tuomi & Sarajärvi, s. 71). Keräsin tutkimusaineiston kyselynä Google Forms -lomakkeen avulla. Haastattelut vievät paljon aikaa (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 74). Tämän vuoksi valitsin aineistonkeruumenetelmäksi kyselyn. Kysely on hyvä vaihtoehto erityisesti silloin, kun halutaan tutkia ihmisten aikomuksia ja käyttäytymistä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 71). Kysely voidaan tehdä sähköisesti (Järvinen & Järvinen, 2004). Kyselyn tarkoitus on yksinkertainen, sillä siinä halutaan kysyä tutkittavalta, että mitä hän ajattelee kysyttävistä asioista (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 72). Kysely on hyvä vaihtoehto silloin, kun tiedusteltavia asioita ei ole paljon (Järvinen & Järvinen, 2004, s. 147). Tässä kyselyssä kysymyksiä oli vain kolme.

Kyselyn etu on sopivan ajankohdan löytämisen helppous (Järvinen & Järvinen, 2004, s. 147). Varhaiskasvatuksen opettajat saivat vastata kirjallisesti sekä rauhallisesti ajan kanssa kysymyksiin. Kysymykset olivat avoimia. Avointen kysymysten avulla pyritään löytämään merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 75). Kysymykset eivät olleet johdatteluvia kysymyksiä eikä kysymyksiin ollut olemassa valmiita vaihtoehtoja. Kolmannen kysymyksen kohdalla kysyttiin, miten huomioitte mahdollisesti matalassa sosioekonomisessa asemassa olevaa lasta. Tämä johtuu siitä, että Vepsäläisen ja kumppaneiden (2023) mukaan lapsen sosioekonominen asema näkyy varhaiskasvatuksessa siten, että lapsi saa vähemmän huomiota.

Kyselyn kysymykset olivat seuraavat:

1. Tunnistatko varhaiskasvatuksessa perheet, jotka ovat matalassa sosioekonomisessa asemassa? Jos tunnistat, miten?
2. Näkyykö lapsen matala sosioekonominen asema päiväkodissa? Jos näkyy, miten?
3. Huomioitteko päiväkodissa lasta, jonka sosioekonominen asema on matala? Jos huomioitte, miten?

3.5 Aineiston analyysi

Analysoin aineiston aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on tässä tutkimuksessa kolme eri vaihetta: 1) redusointi eli pelkistäminen 2) klusterointi eli ryhmittely 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108). Tällä tavalla kykenen esittämään tutkimustulokset selkeästi. Pelkistäminen tarkoittaa sitä, että tiivistetään tutkimuskysymysten kannalta keskeinen sisältö aineistosta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 109). Tämän jälkeen ryhmittelin pelkistetyt ilmaukset alaluokkiin. Ryhmittelyssä pyritään pelkistetyistä ilmauksista löytämään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia ja luokitella ne alaluokkiin (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 110). Tämän vaiheen jälkeen oli vuorossa teoreettisten käsitteiden luominen. Tämän tarkoituksena on yhdistää alaluokat teoreettisiin ilmauksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 111). Kun alaluokat oli yhdistetty teoreettisiin ilmauksiin, pyrittiin tulkitsemaan tulokset. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on tärkeää pyrkiä ymmärtämään jokaisessa vaiheessa tutkittavien näkökulmaa (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 113).

Tutkimuskysymyksistä muodostettiin kaksi eri analyysitaulukkoa (Liite 2 & Liite 3). Taulukko 1 havainnollistaa, kuinka luokat muodostettiin ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla.

Taulukko 1.

Esimerkki luokkien muodostumisesta

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Ei näy, muuten kuin rikkinäisissä vaatteissa.	Rikkinäinen vaate	Vaateen huono kunto	Lapsen omaisuudesta tehdyt havainnot	Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä lapsen matala sosioekonomisen aseman ilmenemisestä varhaiskasvatuksessa
Mahdollisesti likaisista vaatteista	Likainen vaate			
Mukaan otettu lelu usein ilmaislelu pääsiäismunasta	Ilmainen lelu	Lasten tavaroitten arvioitu hinta		
Varallisuus on pientä, se näkyy vaatetuksessa	Vaateen pieni hinta			
Epäsäännölliset tuloajat (jos vanhemmat eivät käytössä, elämänhallinta)	Epäsäännöllinen saapuminen päiväkotiin	Perheen arkirytmien epäsäännöllisyys		
Ehkä keskusteluissa vanhempien kanssa se on voinut tulla esille, kun ei vaikka tiedetä tulevia hoitoaikoja	Vanhempien tietämättömyys tulevista hoitoajoista			
Välillä lasten jutuista löytyvät ne vihjeet parhaiten - kun toinen ja matkustamisesta, niin vieressä joku lapsi ei osaa edes kertoa mikä se kyseessä oleva paikka on	Tietämättömyys lomapaikoista	Tietämättömyys kalliista asioista	Lapsen kertomat kokemukset	
Ei myöskään tiedetä kalliita digitaalisia laitteita	Tietämättömyys kalliista digilaitteista			
Joskus lapset kertovat etteivät ole käyneet missään ulkomailla tai huvipuistoissa	Lapsi kertoo, ettei käy missään	Matkojen puute		
Kun toiset lapset puhuvat loma matkoista niin hän ei puhu mitään	Lapsi ei puhu lomamatkoista			

3.6 Eettiset ratkaisut

Tutkijalla on institutionaalinen asema tutkimusta tehdessä. Eettiseen tutkimiseen kuuluu, että tätä asemaa ei saa käyttää väärin. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 125.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) mainitaan ”Perheiden monimuotoisuus”, jolla tarkoitetaan sitä, että jokaiseen perheeseen suhtaudutaan avoimesti ja myötämielisesti asemasta tai taustasta riippumatta. Varhaiskasvatuksessa jokaista perhettä tulee arvostaa siten, että jokainen lapsi ja perhe voi kokea itsensä arvokkaaksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Kun tutkitaan, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat huomioivat matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia varhaiskasvatuksessa, on varmistettava, ettei pyri leimaamaan haavoittuvassa asemassa olevia lapsia tai perheitä. Tuloksia raportoidessa pyrin olemaan sensitiivinen, jotta kukaan ei tulisi leimatuksi. Tämä on tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen (2023) mukaista, sillä tieteellisessä toiminnassa täytyy osoittaa arvostusta jokaista kohtaan.

Henkilötietoja ei kerätty tutkittavilta missään vaiheessa. Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Etukäteen kerrottiin, mihin aineistoa käytetään. Aineisto säilytettiin turvassa, ja aineisto poistettiin kandidaatintutkielman tullessa valmiiksi. Mahdolliset tunnistetiedot poistettiin kyselyn vastauksista. Minulla ei ole tutkijana mitään suhdetta tutkittaviin.

Oikeaoppinen viittaaminen on olennainen eettinen osa laadullista tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 133). Tutkimuksessa viitattiin vaadittujen kriteerien mukaisesti aiemmat tutkimukset huomioiden.

4 TULOKSET

Esittelen tässä luvussa tulokset, kuinka lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta näyttäytyy varhaiskasvatuksen opettajille varhaiskasvatuksessa sekä kuinka he mahdollisesti huomioivat kyseisiä lapsia varhaiskasvatuksessa. Tutkimusaineistoon vastasi 14 varhaiskasvatuksen opettajaa. Luvussa 5.1 keskityn ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Luku 5.2 käsittelee toista tutkimuskysymystä.

4.1 Lapsen matalan sosioekonomisen aseman näyttäytyminen varhaiskasvatuksen opettajille

Tavoitteeni oli selvittää, kuinka varhaiskasvatuksen opettajille näyttäytyy lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen opettajien kertomusten perusteella lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta näyttäytyy kolmella eri tavalla, joista muodostui kolme eri yläluokkaa: lapsen omaisuudesta tehdyt havainnot, perheen arkirytmien epäsäännöllisyys sekä lapsen kertomat kokemukset.

Jotkut vastasivat, että varhaiskasvatuksessa lapsen matalan sosioekonomisen aseman taustan ilmeneminen voi olla haastavaa kuten eräs vastaaja (V8) vastasi: ”Välillä näkyy, välillä ei. Riippuu täysin lapsesta ja perheestä”. Jotkut vastasivat, että lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta näyttäytyy jokaisella kolmella tavalla, kuten alla oleva esimerkki osoittaa.

Aineistoesimerkki 1

Epäsäännölliset tuloajat (jos vanhemmat eivät käy töissä, elämänhallinta), lapselta voi puuttua eväät retkeltä (mutta niin voi keneltä vain), lapsen puheissa voi kuulua ettei ole käynyt niissä paikoissa, joissa kaverit (esim. HopLop), Vaatetuksen puute (jalkineet rikki, saappaat pienet, välipukua ei ole (V2)

Yleisimmin lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta näyttäytyy varhaiskasvatuksen opettajille lapsen omaisuudesta tehdystä havainnoista. Ylei-

sin havainto omaisuudesta liittyy lapsen käyttämiin vaatteisiin. Varhaiskasvatuksen opettajat näkivät, että matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavien lasten vaatteiden kunto ei ole hyvä, vaan vaatteet nähtiin rikkinäisinä, huonokuntoisina sekä vanhoina. Vastaajat yhdistivät myös vaatteiden hygienian puutteen lapsen matalan sosioekonomisen aseman taustaan. Vaatteiden hygieniasta raportoitiin, että vaatteet näyttäytyivät likaisina sekä vaatteet saattoivat haista. Lasten vaatteiden koko näyttäytyi varhaiskasvatuksen opettajille merkkinä matalan sosioekonomisen aseman taustasta. Lasten vaatteet saattoivat joskus olla lapsille liian pieniä. Varhaiskasvatuksen opettajat arvoivat, ettei perheillä ole varaa ostaa uusia vaatteita, vaikka lapsi kasvaa. Tilanteeseen sopivien oikeanlaisten vaatteiden puute nähtiin olevan yhteydessä lapsen matalan sosioekonomisen aseman taustan kanssa. Varhaiskasvatuksen opettajien vastausten perusteella matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavilta lapsilta puuttui esimerkiksi säänmukaisia vaatteita tai välipukuja. Vaatteet eivät olleet ainoa omaisuudesta tehty havainto, sillä havaintoja tehtiin myös lapsen päiväkotiin tuodun lelun arvioidun hinnan perusteella.

Perheen rytmin epäsäännöllisyys tuli ilmi varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista. Tällä varhaiskasvatuksen opettajat tarkoittavat sitä, että lapsen perheen arkirytmii tai saapuminen päiväkotiin ovat epäsäännöllisiä sekä eivät aina vastaa ennalta määrättyä hoitoaikaa. Ennalta määrätty lasten hoitoajat saattavat vaihtua hyvin nopealla aikavälillä johtuen huoltajien mahdollisista työsijaisuuksista. Vastauksista tuli ilmi, että perheen huoltajat eivät välttämättä tiedä omien lasten hoitoaikoja, vaan ne joudutaan kysymään henkilökunnalta.

Varhaiskasvatuksen opettajat mainitsivat, että lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta voi tulla ilmi lasten puheesta varhaiskasvatuksessa. Lapset saattavat kertoa kokemuksia, joiden perusteella varhaiskasvatuksen opettajat kuvaavat heidän olevan matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia. Tällaiset lapset eivät tiedä, millaisia kalliita laitteita muilla lapsilla saattaa olla. Matalan sosioekonomisen aseman perheissä ei välttämättä ole varaa tehdä lomamatkoja, ja tämän vuoksi lapset eivät varhaiskasvatuksessa puhu lomamatkoista tai käymisestä elokuvissa, elämyspuistoissa tai liikuntapaikoissa. Tulosten

perusteella lapsi ei välttämättä tiedä, että millaisia lomamatkat tai vierailut elämyspuistoissa ovat. Lapset ovat saattaneet kertoa varhaiskasvatuksessa, että eivät saa kotona riittävästi lahjoja, leluja tai heiltä puuttuu liikuntavälineitä. Lapset kertoivat varhaiskasvatuksen opettajien vastausten perusteella, että heillä ei aina ole kotona tarjota riittävästi ruokaa.

Vastauksista tuli myös ilmi, että perheen matala sosioekonominen asema on tiedetty etukäteen, vaikka se ei ilmene mitenkään.

Aineistoesimerkki 2

Toisaalta olen kohdannut myös perheitä, jotka ovat matalassa sosioekonomisessa asemassa, mutta he ovat hyvinkin tarkkoja siitä, että heidän lapsensa ovat hyvin hoidettuja. He saattavat mm. pitää tiukasti kiinni rutiineista, olla tarkkoja siitä, miten he lapsena pukevat (jopa varallisuuden/velkakierteen pahenemisen uhalla), haluavat tarjota lapselle aikaa ja yhdessä oloa, ja pyrkivät huolehtimaan siitä, että lapset käyttäytyvät hyvin ja kokevat toisia ihmisiä kunnioittavasti. (V14)

Yllä oleva esimerkki osoittaa, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat kohtaavat erilaisia perheitä varhaiskasvatuksessa.

Aineistoesimerkki 3

Vanhempiin voi olla vaikea saada kontaktia, he voivat vaikuttaa välinpitämättömiltä. Kaikissa matalan sosioekonomisen aseman perheissä tällaista ei esiinny, ja toisaalta tällaista yllämainitun tapaista haastetta olen urani aikana kohdannut myös yllättävän paljon perheissä, joissa on korkea sosioekonominen asema ja perheen vanhemmat ovat olleet hyvin urasuuntautuneita. (V12)

Yllä olevassa esimerkissä todetaan, että haasteita ilmenee myös perheissä, joissa vanhemmat kuuluvat varhaiskasvatuksen opettajan mukaan korkeaan sosioekonomiseen asemaan. Perheen korkea sosioekonominen asema ei automaattisesti takaa sujuvaa yhteistyötä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa.

Kyselyssä ei kysytty lapsen matalan sosioekonomisen taustan yhteyttä oppimisvaikeuksiin, mutta kyselyssä yksi vastaaja (V13) mainitsee: ”Taidoissa ei eroa”. Vastauksesta käy ilmi, että lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta ei ole näyttänyt yhteydessä oppimisvaikeuksien kanssa.

4.2 Matalan sosioekonomisen aseman lasten huomiointi varhaiskasvatuksessa

Toinen tavoitteeni oli selvittää, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat huomioivat matalassa sosioekonomisessa asemassa olevat lapset varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen opettajien vastausten perusteella he huomioivat matalassa sosioekonomisessa asemassa olevat lapset neljällä eri tavalla, joista muodostui neljä eri yläluokkaa: lainavälineet, lahjoitus, yhteistyö sekä yleinen tuki.

Varhaiskasvatuksen opettajat kertoivat, kuinka he ovat lainanneet tai lahjoittaneet erilaisia esineitä lapsille, joiden sosioekonomisen aseman tausta on varhaiskasvatuksen opettajien mukaan matala. Matalan sosioekonomisen aseman perheissä ei vastausten perusteella välttämättä ollut riittävästi tai lainkaan harrastusvälineitä. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat lainanneet päiväkotiin ostettuja harrastusvälineitä kuten esimerkiksi luistimia lapsille, jotta jokainen pääsisi nauttimaan harrastuksista. Harrastusvälineiden lisäksi varhaiskasvatuksessa on lainattu lapselle leluja, kun hänellä ei ole ollut leluvälineitä omaa kotoa tuotua lelua mukana päiväkodissa. Varhaiskasvatuksen opettajat mainitsivat, että matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavilla lapsilla on varhaiskasvatuksen opettajien vastausten perusteella useammin huonokuntoisia vaatteita. Tämän takia varhaiskasvatuksen opettajat kertoivat, että vaatteiden lainaaminen tai kokonaan lahjoittaminen on yleisin tapa huomioida matalan sosioekonomisen aseman taustan omaava lasta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen opettajien vastausten perusteella lainatut tai lahjoitetut vaatteet ovat olleet työntekijöiden tai muiden lasten huoltajien annettuja vaatteita. Vaatteet ovat olleet erilaisiin käyttötarkoituksiin tarkoitettuja vaatteita kuten esimerkiksi ulko- tai sisäkäyttöön. Lainavaatteiksi tarkoitettuja vaatteita ovat saattaneet kuitenkin päätyä lasten kotiin pysyvästi kuten yksi vastaaja (V10) ilmaisi: ”Päiväkodin varavaatelaatikat ovat kovalla kulutuksella ja palautusprosentti vaatteille on olematon”.

Varhaiskasvatuksen opettajat ovat lahjoittaneet matalan sosioekonomisen aseman lapsille muutakin kuin vaatteita, kuten eräs vastaaja (V10) totesi: ”Olen antanut lapsen viimeisenä hoitopäivänä, kun vaihtoi (taas) kaupunkia ja päivä-

koti lapselle hänen suosikkilelunsa hyvästelylahjana, sillä tiesin, ettei hän koskaan tule sellaista muuten saamaan.” Lahjoitettu on myös suoraan lapselle välttämättömiä tarpeita kuten vaippoja sekä varmistettu lapsen saavan tarpeeksi ruokaa päiväkodissa, kun hän on sanonut, että kotona on usein nälkä.

Vastauksista tuli ilmi, että eri tahojen kanssa tehtävä yhteistyö on varhaiskasvatuksen opettajien mielestä tukimuoto, jonka avulla voidaan huomioida lasta hänen perheensä matalaan sosioekonomiseen asemaan liittyvissä asioissa. Yhteistyö yläluokkana sisältää yhteistyön huoltajien sekä muiden ammattilaisten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö sisältää keskustelut huoltajan kanssa, minkälaista tukea he tarvitsevat arjessa. Eräs vastaaja (V10) sanoi: ”erään lapsen pyykit pestiin päiväkodissa”. Tämä esimerkki osoittaa, kuinka varhaiskasvatuksessa tukea voidaan antaa matalan sosioekonomisen aseman perheelle eikä pelkästään heidän lapsellensa. Vastausten perusteella kaupunki on antanut taloudellista tukea alueelle, joka on sosioekonomisesti matala. Tämä raha on käytetty lisäopettajien palkkaamiseen. Varhaiskasvatuksen opettajat vastasivat, etteivät aina kykene huomioimaan riittävän hyvin matalan sosioekonomisen aseman lapsia erilaisissa tilanteissa, ja tämän takia vastausten perusteella varhaiskasvatuksen opettajat pyrkivät konsultoimaan matalalla kynnyksellä muita ammattilaisia tarpeen vaatiessa.

Varhaiskasvatuksessa tukea annetaan kuitenkin myös jokaiselle lapselle riippumatta sosioekonomisen aseman taustasta. Vastaajat kertoivat, että tukea annetaan jokaiselle lapselle samanvertaisesti suunnittelemalla varhaiskasvatukseen säännöllinen päivärytmi, jonka ansiosta lasten on helppo seurata päivän kulkua. Varhaiskasvatuksessa on useasti käytössä pienryhmätoiminta. Lapset jaetaan muutaman henkilön oppimisryhmiin, ja tätä yleistä tukimuotoa käytetään varhaiskasvatuksessa. Yleiseen tukeen liittyivät päivittäisen toiminnot kuten riittävän ruoan antaminen ja ohjeistus lapselle puhtaana pysymisenä.

Tulosten perusteella jotkut varhaiskasvatuksen opettajat vastasivat, ettei matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia tarvitse huomioida erikseen mitenkään, vaan tuen pitää perustua kehitykseen kuten eräs vastaaja

(V4) toteaa: "Ei meidän ammattikasvatusten tuki lapselle saa riippua hänen asemasta vaan JOKAISEN LAPSEN YHDENVERTAISESTA kehityksen tukemisesta". Myös toinen vastaaja (V3) mainitsee, että "Miksi pitäisi erikseen huomioida? Annamme kaikille laadukasta ja monipuolista varhaiskasvatusta riippumatta perheen sosioekonomisesta taustasta".

5 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta ilmenee varhaiskasvatuksen opettajille varhaiskasvatuksessa ja kuinka varhaiskasvatuksen opettajat huomioivat matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia varhaiskasvatuksessa. Tässä luvussa pohditaan tulosta. Tämän lisäksi luvussa pohditaan tämän tutkimuksen luotettavuutta sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

5.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Varhaiskasvatuksen opettajat kertoivat, että lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta näyttäytyy heille kolmella eri tavalla: lapsen omaisuudesta tehdyt havainnot, perheen rytmin epäsäännöllisyys sekä lapsen kertomat kokemukset. Merkittävin näistä teemoista oli lapsen omaisuudesta tehdyt havainnot. Tuloksista kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen opettajat huomioivat matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia neljällä eri tavalla, jotka ovat lainavälineet, lahjoitus, yhteistyö sekä yleinen tuki.

Varhaiskasvatuksen opettajat kertoivat, että yleisin tukimuoto matalan sosioekonomisen aseman taustan lapsille on lainatut tai annetut tavarat. Varhaiskasvatuksen on tarjottava lapsille välttämättömiä tarvikkeita kuten ruokaa ja vaatteita (Eerola-Pennanen & Turja, 2017, s. 197). Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa huoltajat tuovat lapselle omat vaatteet päiväkotiin, mutta mikäli näin ei ole, opettajat ovat huomioineet lasten tilanteen antamalla heidän vaatteita käyttöönsä. Suomalaisissa päiväkodeissa ei ole yleensä ole varavaatteita tarjolla, elleivät varhaiskasvatuksen työntekijät tai muut huoltajat tuo vapaaehtoisesti varavaatteita tarjolle päiväkotiin. Muilla huoltajilla tai varhaiskasvatuksen työntekijöillä ei ole velvollisuutta tuoda muille lapsille vaatteita tai muita välttämättömiä tarpeita kuten vaippoja päiväkotiin, vaan se on varhaiskasvatuspalvelun järjestäjän tehtävä. Päiväkodeissa tarjotaan jo valmiiksi lapsille leluja ja ruokaa, joten olisi loogista laajentaa tarjontaa myös muihin tarpeisiin. Yksi

mahdollisuus voisi olla tuoda osaksi varhaiskasvatushankintoja lapsille tarkoitettujen varavaatteet. Näitä vaatteita voitaisiin käyttää tarvittaessa ja sen jälkeen pestä, aivan kuten päiväkodin lakanoita pestään säännöllisesti. Toisaalta tämä voisi houkutella huoltajia jättämään ostamatta tarvittavat vaatteet lapselle, mikäli he tietäisivät päiväkodissa olevan jo valmiiksi tarjolla varavaatteet.

Huoltajien matala sosioekonominen asema on yhteydessä perheen arjen jaksamisen ja säännöllisyyden kanssa (Aunola ym., 2019), ja tämä tulee ilmi myös tämän tutkimuksen tuloksista. Varhaiskasvatuksen opettajat kertoivat, että lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta näyttäytyy perheen epä-säännöllisenä arkirytmienä. Tuloksista kävi ilmi, että matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavaa lasta ja perhettä voi huomioida varhaiskasvatuksessa keskustelemalla lapsen perheen kanssa mahdollisista tukimuodoista. Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi tukea perheitä neuvomalla, mistä löytyy apua erilaisten elämänvaiheiden tilanteisiin (Rantala & Uotinen, 2021). Varhaiskasvatuksen opettajien pitäisi täten aikaisemman tutkimuksen sekä tutkimustulosten perusteella osata kertoa, mistä instituutiosta saisi apua esimerkiksi taloudellisiin vaikeuksiin. Huoltajista 85 prosenttia kokee, etteivät saa varhaiskasvatuksen henkilöstöltä riittävästi tukea arjen jaksamiseen (Rantala & Uotinen, 2021). Tämän takia varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksessa voisi enemmän panna nostaa myös perheiden hyvinvoinnin tukemiseen, vaikka lapsen etu tuleekin säilyttää ensisijaisena oppimisen kohteena. Laadukas perheiden auttaminen on tärkeää, sillä perheen hyvinvointi on yhteydessä lapsen oppimiseen ja hyvinvointiin (Perry & McConney, 2010).

Aikaisempien tutkimusten perusteella lapsen matala sosioekonominen asema on yhteydessä oppimisvaikeuksiin erityisesti liikunnan ja kielen osalta (Butcher ym., 2023; Norley, 2023), mutta tuloksista päätellen matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavilla lapsilla ei ilmene oppimisvaikeuksia. Toisaalta kyselyssä ei tätä kysytty, vaikka yksittäinen vastaus annettiin sen perusteella, kuinka lapsen matala sosioekonomisen aseman tausta ei ilmene. Varhaiskasvatuksessa ei lapsen oppimisvaikeudet ilmene yhtä selkeästi kuin peruskoulussa (Bernelius & Huilla, 2021), ja kenties tästä syystä oppimisvaikeuksia ei

mainittu. Tutkimusaineisto on kerätty vain Suomesta, ja Suomessa erot oppimisvaikeuksissa sosioekonomisen aseman taustan perusteella ovat pieniä (Aunolan ym., 2019). Tulosten ja Aunolan ja kumppaneiden (2019) mukaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on piirteitä tasa-arvosta. Tulosten perusteella matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavilla lapsilla ei näyttäydy enemmän matemaattisia ja sosiaalisia haasteita kuten Renin ja kumppaneiden (2021) mukaan havaittiin.

Varhaiskasvatuksen opettajat kertoivat, että matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia huomioitiin antamalla heille lainaan harrastusvälineitä. Matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavien lasten paikallaanolo on yhteydessä liikkumattomuuteen (Vepsäläinen ym., 2023; Soini & Sääkslahti, 2017, s. 141). On tämän takia tärkeää, että varhaiskasvatuksessa tarjotaan jokaiselle lapselle erilaisia harrastusvälineitä lainaan päivän ajaksi.

Tuloksista kävi ilmi, että suomalaiset varhaiskasvatuksen opettajat eivät aseta alhaisempaa saavutustasoa matalan sosioekonomisen aseman lapsille toisin kuin Eerola-Pennanen ja Turja (2017, s. 200–201) kertovat. On kuitenkin syytä huomioida, että varhaiskasvatuksen opettajat pääosin pyrkivät tasa-arvoon, eivätkä kyselyssä haluaisi tunnustaa, mikäli alhaisempi saavutustaso olisi olemassa joillekin lapsille.

Tuloksista tuli myös esille, että matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavia lapsia ei tarvitse erikseen huomioida varhaiskasvatuksessa, vaan heille suunnattu tuki nähdään yleisenä tukena jokaiselle lapselle. Tuloksissa kerrottiin, kuinka yleinen tuki lapselle sisältää esimerkiksi pienryhmätoiminnan. Ahosen ja kumppaneiden (2021) mukaan tämä edesauttaa erityisesti matalassa sosioekonomisessa asemassa olevien lasten oppimista. Varhaiskasvatuksessa pienryhmätoiminnat ovat olennainen osa säännöllistä päivärytmiä, ja tämä koetaan yhtenä tukimuotona lapsille. Tämä on hyvä tukimuoto myös sen vuoksi, että sen nähdään kohtelevan jokaista lasta samalla tavalla riippumatta taustasta. Ei siis tarvitse erikseen pohtia lapsen sosioekonomisen aseman taustaa tätä tukimuotoa tarjottaessa.

Lapsen omalla taloudellisella pääomalla ei ole varhaiskasvatuksessa merkitystä, mutta sen avulla lapset voivat saada kulttuurillista pääomaa (Vuorisalo, 2013). Lapsen puheesta käy tulosten perusteella ilmi, onko lapsella tai perheellä taloudellista pääomaa. Lapset eivät tulosten mukaan saa enemmän huomiota varhaiskasvatuksen opettajilta, vaikka lapsella olisi taloudellista pääomaa varhaiskasvatuksessa. Tämän tutkimustulosten perusteella lapsen taloudellisen ja kulttuurillisen pääoman puutteet näyttäytyvät kuitenkin varhaiskasvatuksen opettajille, sillä taloudellinen tilanne on yksi peruste, jonka avulla varhaiskasvatuksen opettajat arvioivat lapsen perheen kuuluvan matalaan sosioekonomiseen asemaan.

Tuloksista voidaan nähdä, että varhaiskasvatuksen opettajille lapsen matala sosioekonominen asema näyttäytyy lasten kertomien kokemusten perusteella. Kuten Davis ja Dunn (2022) mainitsivat, että on tärkeää kysyä lapsilta heidän omia mielipiteitään, miten heitä voidaan huomioida varhaiskasvatuksessa. Tällä tavalla varhaiskasvatuksen opettajien ei tarvitse arvioida, kuinka huomioida lapsia, vaan he voivat mainita tarpeensa itse, mikäli lapsen kielenkehitys on riittävä tähän.

Aikaisemmista tutkimuksista kävi ilmi, että Suomessa kunnat antavat taloudellista tukea varhaiskasvatuspalveluissa (Ruutiainen, 2022). Tulokset tukevat tätä aiempaa tutkimusta, sillä tuloksista kävi ilmi, kuinka kaupunki on antanut matalan sosioekonomisen aseman alueelle rahallista tukea, jotta voitiin palkata lisäopettajia päiväkotiiin.

Varhaiskasvatuksen opettajat kertoivat, että lapsen matalan sosioekonomisen aseman tausta ilmenee kolmella eri tavalla, jotka ovat lapsen omaisuudesta tehdyt havainnot, perheen arkirytmien säännöllisyys ja lapsen kertomat kokemukset. On kuitenkin huomioitava, että varhaiskasvatuksen opettajat usein tietävät lapsen perheestä asioita. Varhaiskasvatuksen opettajat tapaavat perheitä päivittäin, käyvät keskusteluita perheiden kanssa, näkevät asiakirjoista perheen taustoja sekä tietävät millaisella alueella päiväkotii sijaitsee. Varhaiskasvatuksen opettajat saattavat täten päätellä jo näistä seikoista perheen sosioekonomista asemaa, vaikka tulosten perusteella näin ei ollut.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Laadulliselle tutkimukselle tärkeää on tutkimuksen yleinen luotettavuus, jotta tutkimustoiminnassa voidaan välttyä virheiltä mahdollisimman hyvin (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 134). Laadullisessa tutkimuksessa tulee perustella valitut ja käytetyt lähestymistavat jokaisessa tutkimuksen vaiheessa, jotta tutkimus voi olla luotettava (Puusa & Juuti, 2020, s. 175. & s. 181). Tässä tutkimuksessa pyrittiin perustelemaan mahdollisimman luotettavasti ja tarkasti jokainen tutkimuksen vaihe. Tällä pyritään siihen, että tutkimus tai tutkimuksen aihetta voidaan toteuttaa toisenlaisessa tutkimusympäristössä (Puusa & Juuti, 2020, s. 181).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuudelle olennaista on riittävä aika (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 142). Tutkimuksen vastausten luotettavuutta lisäsi kyselyn aika. Kysely oli avoinna muutaman viikon ajan, jolloin kyselyyn sai vastata haluamassa ajankohdassa. Kyselyssä ei ollut aikarajaa, joten vastaajilla oli riittävästi aikaa miettiä miten vastaavat. Tutkimuksessa käytetty aika oli minulle riittävästi aineiston analysointiin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, kuinka aineiston keruu on tapahtunut (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 140). Tässä tutkimuksessa aineisto on kerätty internet-kyselyn avulla. Kyselyssä ei voi kysyä vastaajilta mahdollisia jatkokysymyksiä aiheeseen liittyen (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 75). Tämä heikentää tämän tutkimuksen luotettavuutta, sillä en kyennyt kysymään vastaajilta tarkentavia kysymyksiä heidän vastauksiinsa. Aineisto on kerätty käyttäen vain yhtä tapaa.

Tutkimuksen otoskoko on 14 vastaajaa. Otoskoko on riittävän suuri, jotta laadullinen tutkimus voidaan toteuttaa, vaikka otoskoko olisi voinut olla suurempikin. Laadulliselle tutkimukselle tärkeää on perustella, miksi kyseiset vastaajat valittiin (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 140). Varhaiskasvatuksen opettajat valittiin tässä tutkimuksessa vastaajiksi, koska heidän vastuullaan on varhaiskasvatuksen pedagogiikassa lasten tarpeiden huomiointi. Laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa on tärkeää pohtia tutkijan suhdetta tutkittaviin (Puusa & Juuti, 2020, s. 186). Vastaukset tulivat ilman henkilötietoja, joten tutkittavien anonyymi-

teetti säilyi. En tämän takia voi olla täysin varma, että jokainen vastaaja oli varmuudella varhaiskasvatuksen opettaja. Tutkimuksen vastausten luotettavuutta voi heikentää varhaiskasvatuksen opettajien motiivi vastata kysymyksiin mahdollisimman tasa-arvoisesti eikä välttämättä mahdollisimman totuuden mukaisesti. Tutkimuksesta tällainen ei kuitenkaan isosti välity.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijatriangulaatio. Tutkijatriangulaatio tarkoittaa sitä, että tutkimuksen aineistoa kerää sekä analysoi useampi tutkija. (Puusa & Juuti, 2020, s. 185.) Tässä tutkimuksessa on käytetty vain yhtä tutkijaa, joka heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkittavat olivat mukana täysin vapaaehtoisesti, ja tämä lisää tutkimuksen eettisyyttä. Tutkittaville kerrottiin etukäteen, että mihin käyttötarkoitukseen heidän vastauksiaan käytetään. Tutkittavat suostuivat antamaan vastaukset käyttöön tutkimusta varten vastaamalla kyselyyn. Tutkimuksessa ei kysytty henkilötietoja, jonka takia tutkittavien henkilöllisyyttä ei kyetä pääättelemään. Tutkimuksessa tutkittiin matalan sosioekonomisen aseman taustan lapsia, jotka ovat yleensä haavoittuvassa asemassa yhteiskunnassa. Tutkimuksen eettisyyteen kuuluu se, ettei mitään ihmisryhmää saa loukata (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 131). Tutkimuksessa pyrittiin siihen, ettei vedetä suoria syy-seuraussuhteita lapsen oppimisvaikeuden ja matalan sosioekonomisen aseman taustan ympärille. Tällä pyrittiin kunnioittamaan perheiden yksilöllisyyttä.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä matalan sosioekonomisen aseman taustan omaavien lasten huomioimisesta on tärkeää tutkia myös tulevaisuudessa, jotta kykenemme arvioimaan, kuinka varhaiskasvatuksessa pyritään tasa-arvoon. Tutkimuksessa ei ole selvitetty, että millaisessa sosioekonomisessa asemassa vastaajien päiväkoti on sijainnut. Jatkotutkimuksia voisi tehdä aiheesta siten, että rajataan tutkimusotanta maakuntien, kaupunkien tai eri kaupunginosien mukaan. Tällä tavalla voidaan laadukkaammin arvioida, että millä alueilla

matalan sosioekonomisen aseman lapset tarvitsevat enemmän huomiointia varhaiskasvatuksessa.

Tutkimus oli laadullinen. Tutkimus voidaan toteuttaa myös määrällisin menetelmin lisäämällä otoskoko suuremmaksi. Tällä tavalla voidaan tutkia, ovatko tämän tutkimuksen tulokset samat määrällisessä tutkimuksessa.

Tämä tutkimus keskittyi vain lapsen matalan sosioekonomisen aseman taustan huomioimiseen. Jatkotutkimusaiheena voisi tutkia, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat huomioivat kulttuurillista sensitiivisyyttä ja monikulttuurillista osaamista matalan sosioekonomisen aseman perheiden huomioimisessa.

LÄHTEET

- Ahonen, A. K. (2021). *Kouluerot puntarissa : resurssit ja sosioekonominen profiili*. In K. Leino, J. Rautopuro, & P. Kulju (Eds.), *Lukutaito – tie tulevaisuuteen : PISA 2018 Suomen pääraportti* (pp. 261-285). *Suomen kasvatustieteellinen seura*. Kasvatusalan tutkimuksia, 82. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7411-16-2>
- Aunola, K., Heinonen, J. & Leppänen, U. (2019). Vanhempien ja kodin merkitys oppimisessa. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M. Lerkkanen, T. Siiskonen, A. Meronen. *Oppimisen vaikeudet* (1. painos.). Niilo Mäki Instituutti.
- Bernelius, V., & Huilla, H. (2021). *Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet*. Valtioneuvosto.
- Butcher, M. B., Haakenstad, M. K., Noonan, C. J., & Fyfe-Johnson, A. L. (2023). Identifying Challenges and Solutions to Early Childhood Education and the Perceived Importance of Outdoor Time: A Mixed Methods Approach in a Socioeconomically Diverse Population. *International journal of environmental research and public health*, 20(24), 7166. <https://doi.org/10.3390/ijerph20247166>
- Chaudry, A., & Sandstrom, H. (2020). Child Care and Early Education for Infants and Toddlers. *The Future of children*, 30(2), 165-190. <https://doi.org/10.1353/foc.2020.a807756>
- Davis, B & Dunn, R. (2022) Supporting infants and toddlers in low socioeconomic early childhood settings in Australia. *Australasian journal of early childhood*. Vol. 47 (3), p. 193-205. <https://journalssagepubcom.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1177/18369391221091295>
- Dennis, M., Krasner, A., Shoulberg, E. K., Hoza, B., Scott, H., & Martin, C. P. (2023). Language Problems and ADHD Behaviors: Unique and Interactive Associations with School Readiness in a Socioeconomically Disadvantaged

- Preschool Sample. *Child psychiatry and human development*, 54(2), 597-608.
<https://doi.org/10.1007/s10578-021-01272-w>
- Eerola-Pennanen, P. & Turja, L. (2017). Yhdenvertaisuus ja moninaisuus. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen. *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Vastapaino.
- Järvinen, P., & Järvinen, A. (2004). *Tutkimustyön metodeista* ([Uud. p.]).
 Opinpajan kirja.
- Kajanoja, J. (2002). Sosiaalisten normien taloudellinen merkitys. Esimerkkeinä syrjäytyminen ja päivähoito. Teoksessa P. Ruuskanen. *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi: Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille*. PS-kustannus.
- Kettunen, J., Vuori, J., tutkimuslaitos, K., & Research, F. I. f. E. (2021). *Fenomenografia*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle, tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimene-telmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 74-88.
- Lehto, R., Corander, C., Ray, C., & Roos, E. (2009). Perheen sosioekonomisen aseman ja perherakenteen yhteydet alakouluikäisten lasten terveellisiin elintapoihin. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 46(4), 258-271.
<https://journal.fi/sla/article/view/2604>
- Liljander, J-P. (2012) Koulutus, symbolinen väkivalta ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Teoksessa T. Aittola, I. Virmasalo, K. Jokinen, J. Matthies, J. Suoranta & O. Moisio. *Kasvatussosiologian suunnannäyttäjiä*. Gaudeamus.
- Mykkänen, J. & Böök, A-M. (2017). Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen. *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Vastapaino.
- Nieto, S. (2010). *Language, culture, and teaching: Critical perspectives* (2nd ed.).
 Routledge
- Norley, K. (2023). Reduction of Socio-economic Diversity through Standardisation of Language: Reflections and Challenges. *Athens Journal of Education*, 10(2), 271-290.

<https://doi.org/10.30958/aje.10-2-5>

- Paananen, M., Repo, K., Eerola, P., & Alasuutari, M. (2019). Unravelling conceptualizations of (in)equality in early childhood education and care system. *Nordic journal of studies in educational policy*, 5(1), 54-64.
<https://doi.org/10.1080/20020317.2018.1485423>
- Penttinen, P. (2012) Kieli, sosiaaliluokka ja näkymätön pedagogiikka. Teoksessa T. Aittola, I. Virmasalo, K. Jokinen, J. Matthies, J. Suoranta, & O. Moisio. *Kasvatussosiologian suunnannäyttäjiä*. Gaudeamus.
- Perry, L. B., & McConney, A. (2010). Does the SES of the school matter? An examination of socioeconomic status and student achievement using PISA 2003. *Teachers College record* (1970), 112(4), 1137-1162.
<https://doi.org/10.1177/016146811011200401>
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Rantala, A., & Uotinen, S. (2021). Lapsiperheiden arjen vahvuudet varhaiskasvatuksen erityisopettajien näkökulmasta. *Kuntoutus*, 44(1), 37.
<https://doi.org/10.37451/kuntoutus.103340>
- Ren, L., Hu, B. Y., & Zhang, X. (2021). Disentangling the Relations Between Different Components of Family Socioeconomic Status and Chinese Preschoolers' School Readiness. *Family process*, 60(1), 216-234.
<https://doi.org/10.1111/famp.12534>
- Ruuskanen, P. (2002). *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi: Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille*. PS-kustannus.
- Ruutiainen, V. (2022). *Marketization and privatization of early childhood education and care in Finland: Shifts within and from universalism*. Jyväskylän yliopisto.
- Short, D. S., & McLean, J. F. (2023). The relationship between numerical mapping abilities, maths achievement and socioeconomic status in 4- and 5-year-old children. *British journal of educational psychology*, 93(3), 641-657.
<https://doi.org/10.1111/bjep.12582>

- Soini, A & Sääkslahti, A. (2017). Oppimisen ja kehityksen haasteet. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen. *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Vastapaino.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (6. uud. laitos.). Tammi.
- Turja, L. (2017). Oppimisen ja kehityksen haasteet. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen. *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Vastapaino.
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen Suomessa*. Tutkimuseettisten neuvottelukunnan HTK-ohje 2023.
[Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen Suomessa \(tenk.fi\)](#) Luettu 5.4.2024
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2022. Opetushallitus. Viitattu 12.2.2024
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Vepsäläinen, H., Ray, C., Lehto, R., Skaffari, E., Nissinen, K., Kinnunen, S., Lehto, E., Korkalo, L., Sajaniemi, N., Roos, E., & Erkkola, M. (2023). Mitä DAGIS-tutkimus kertoo päiväkotikäisten suomalaislasten terveydestä ja hyvinvoinnista? Katsaus sosioekonomisiin eroihin sekä koti- ja päiväkotiympäristöön. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 60(2).
<https://doi.org/10.23990/sa.116414>
- Vuorisalo, M. (2013). *Lasten kentät ja pääomat: Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa*. Jyväskylän yliopisto.
- Ylikörkkö, E-M. (2022). Lapsen osallisuuden tilan muotoutuminen lapsen ja opettajan välisissä kohtaamisissa. *Journal of Early Childhood Education Research* Vol. 11 No. 2.
<https://journal.fi/jecer/article/view/115435/80613>

LIITTEET

Liite 1. Tietosuojailmoitus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tietosuojailmoitus

Olet osallistumassa tieteelliseen tutkimukseen. Tässä tietosuojailoituksessa sinulle kerrotaan henkilötietojesi [ja tai lapsesi henkilötietojen käsittelystä] osana tutkimusta. Sinulla on lain mukaan oikeus saada nämä tiedot.

1. Rekisterinpitäjä tutkimuksessa Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä matalassa sosioekonomisessa asemassa olevien lapsien huomioimisesta päiväkodissa

Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta tutkimuksessa.

Tutkija (Aku Järvelä) [aku.jarvela98@gmail.com]

Henkilötietoja tutkimuksessa käsittelevät tutkimusryhmän jäsenet: Aku Järvelä

2. Henkilötietojen käsittelijä(t)

Henkilötietojen käsittelijällä tarkoitetaan tahoja, jotka käsittelevät henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun ja sen antamien ohjeiden mukaisesti. Henkilötietojen käsittelijän kanssa on laadittava tietojenkäsittelysopimus. Tässä tutkimuksessa henkilötietojen käsittelijöitä ovat: Google.

Tutkimuksen toteutuksen aikana rekisterinpitäjä voi käyttää myös muita henkilötietojen käsittelijöitä, joita ei pystytä nimeämään etukäteen. Käsittelijöiden kanssa tehdään aina tarvittavat sopimukset ja niiden soveltuvuus henkilötietojen tietoturvalliseen käsittelyyn arvioidaan ennen

sopimuksen tekoa. Rekisteröityä informoidaan käsittelijän käyttämisestä erikseen, jos muutos on merkittävä rekisteröidyn näkökulmasta.

Tutkimustiedon oikeellisuuden varmistamiseksi rekisterinpitäjä voi antaa tietoja käsiteltäväksi (ensisijaisesti ilman suoria tunnistetietoja) ns. tutkimuksen monitoroijalle tai verifioijalle määräjälle, mikäli tämä on välttämätöntä. Nämä toimivat tutkimushenkilöstön valvonnassa ja heidän kanssaan tehdään tietojenkäsittelysopimukset.

3. Henkilötietojen muu luovuttaminen tutkimuksen aikana

Henkilötietojasi käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

4. Tutkimuksessa Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä matala sosioekonomisessa asemassa olevien lapsien huomioimisesta päiväkodissa käsiteltävät henkilötiedot

Henkilötietojasi käsitellään tiedotteessa kuvattua tutkimustarkoitusta varten.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: Kyselyvastaukset. Tietojen kerääminen perustuu tutkimussuunnitelmaan.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tieteellisessä tutkimuksessa

Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus (tietosuoja-asetuksen artikla 6.1.e, erityiset henkilötietoryhmät 9.2.j)

Tutkittavan suostumus (tietosuoja-asetuksen artikla 6.1.a, erityiset henkilötietoryhmät 9.2.a)

6. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

7. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Tutkimuksen rekisteriin tallennetaan vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämättömiä tietoja.

Tunnistettavuuden poistaminen

- Aineisto anonymisoidaan aineiston perustamisvaiheessa (kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteelliseen tietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja).
- Suorat tunnistetiedot poistetaan suojatoimena aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja).
- Suoria tunnistetietoja ei kerätä, rekisteröity voi olla aineistosta ainoastaan välillisesti tunnistettavissa eli jos aineistoa yhdistettäisiin muualta saataviin tietoihin ja niiden avulla pyrittäisiin tunnistamaan rekisteröity.
- Aineisto analysoidaan suoraan tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle):

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

- käyttäjätunnuksella salasanalla käytön rekisteröinnillä kulunvalvonnalla (fyysinen tila)
- muulla tavoin, miten:

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojan vaikutustenarvio** [Arviointityökalut tietosuojan toteuttamisen tueksi | Jyväskylän yliopisto \(jyu.fi\)](#)

- Kyllä Ei, koska tämän tutkimuksen tekijä on tarkastanut, ettei vaikutustenarviointi ole pakollinen.

Sopimukset tutkimusavustajien ja/tai henkilötietojen käsittelijöiden/yhteisrekisterinpitäjien kanssa

- Kyllä

8. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Tutkimusrekisteri hävitetään tutkimuksen päätyttyä arviolta 06.2024 mennessä tai

Oikeudellinen peruste tutkimusaineistoon sisältyvien henkilötietojen arkistointiin tutkimuksen päätyttyä

Tutkimusaineistojen ja kulttuuriperintöaineistojen arkistointi *yleisen edun perustella* (tutkimusaineisto arkistoidaan tutkimuksen päätyttyä ja arkistoitava aineisto sisältää henkilötietoja), arkistoitavalle aineistoille tehdään arvonmääritys (tietosuoja-asetuksen artikla 6.1 e, erityiset henkilötietoryhmät 9.2.j).

9. Rekisteröidyn oikeudet

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Oikeuksista voidaan poiketa myös jos rekisteröityä ei pystytä tai ei enää pystytä tunnistamaan.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä tietosuojavastaavaan.

Aku Järvelä aku.jarvela98@gmail.com

Liite 2. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysi

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Likainen vaate	Vaateen hygienia	Lapsen omaisuudesta tehdyt havainnot	Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä lapsen matalan sosioekonomisen aseman taustan ilmenemisestä varhaiskasvatuksessa
Likaiset vaatteet			
Vaatteiden puhtaus			
Vaatteen haju			
Huonokuntoiset kierrätetyt vaatteet	Vaateen huono kunto		
Sisävaatteiden kunto			
Kulunut vaate			
Rikkinäinen vaate			
Vaatteen ikä			
Huono vaate			
Ulkovaatteiden sopivuus	Vaateen koko		
Vaatteiden sopivuus			
Ulkovaatteiden puute	Vaatteiden puute		
Heikko varustus			
Vaatteen hinta	Lasten tavaroiden arvioitu hinta		
Ilmainen lelu			
Epäluotettavuus hoitoajoissa	Perheen arkirytmien epäsäännöllisyys		
Epäsäännölliset hoitoajat			
Epäsäännöllinen tuloaika			
Hoitoaikojen tietämättömyys			
Lapsi ei puhu lomamatkoista	Matkojen puute	Lapsen kertomat kokemukset	
Lapsi kertoo, ettei käy missään			
Tietämättömyys kalliista digilaitteista	Tietämättömyys kalliista asioista		
Tietämättömyys lomapaikoista			
Ei saa lahjoja	Lapsen kokemus asioiden puutteesta		
Lapsi kertoo, ettei saa kotona tarpeeksi ruokaa			

Liite 3. Toisen tutkimuskysymyksen analyysi

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka	
Lainaluistimet	Lainatut harrastus- ja leikkivälineet	Lainavälineet	Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä lapsen matalan sosioekonomisen aseman taustan huomioimisesta varhaiskasvatuksessa	
Varaharrastusvälineet				
Lainalelu				
Lainavaatteet	Lainatut vaatteet			
Lainatut ulkovaatteet				
Lainavaate				
Lahjoitetut vaatteet	Lahjoitus			
Lahjoitettu lelu				
Lahjoitetut vaipat				
Lahja lapselle				
Riittävä ruoka	Yleinen tuki			
Säännöllinen päivärytmi				
Pienryhmätoiminta				
Monipuolinen tuki				
Ohjeistus lapselle puhtaana pysymisenä				
Keskustelu huoltajan kanssa	Yhteistyö huoltajan kanssa	Yhteistyö		
Lapsen pyykit pestiin päiväkodissa				
Perheen arjen tukeminen				
Kaupunki on palkannut lisäopettajia matalan sosioekonomisen alueen päiväkotiin	Moniammatillinen ja -alainen yhteistyö			
Muiden ammattilaisten konsultointi				